

ADATOK AZ 1945-ÖS FÖLDREFORMHOZ HÁROMSZÉK MEGYÉBEN

CSEREY ZOLTÁN—KOZÁK ALBERT

A romániai parasztság hosszú évszázados harcának egyik legkiemelkedőbb eseménye az 1945-ös földreform volt, a Román Kommunista Párt elvszerű politikája állandóan felszínen tartotta a szegényparasztság legégetőbb kérdésének, a földosztásnak igazságos, demokratikus megoldását. 1944 augusztus 23-a után egyik alapvető feladatának tekinti a polgári demokratikus forradalom kiteljesítését, a feudális maradványok felszámolását.

Háromszék megyében központi kérdés volt a demokratikus földreform életbeléptetése, mivel e vidék lakosságának döntő többsége közvetlenül kapcsolódott a mezőgazdasághoz.

A Román Kommunista Párt által kibocsájtott program valóra váltásáért az együttélő nemzetiségek, így a magyarság is, közvetlenül bekapcsolódott. A Román Kommunista Párt által irányított, a tömegeket átfogó szervezetek mozgósították és vezették a forradalmi változásokért folytatott harcot.

Az Országos Demokratikus Arcvonal (ODA) platform-tervezete, amelyet a Román Kommunista Párt KB dolgozott ki és 1944 szeptember 26-án meghírdetett, döntő módon befolyásolta a parasztság hozzájárulását a forradalmi program valóraváltásához. A platform ötödik pontja előírta a földreform végrehajtását „az ország minél gyorsabb ütemű hely-

reállítása és fejlesztése céljából szükségszerűen teljesíteni kell a román parasztság legégetőbb és jogos követelését, nevezetesen átfogó földreformot kell végrehajtani az ötven ha-nál nagyobb területű földbirtokok kisajátítása és ez által a földnélküli vagy kevés földdel rendelkező parasztok földhözjuttatása révén“¹.

Ennek a platform-tervezetnek hathatós szerepe volt abban, hogy a háromszéki parasztság magáévá tette a Román Kommunista Párt politikáját és aktivan hozzájárult ennek gyakorlatba való átültetéséhez.

A helyi lakosság kívánságainak megfelelően, a megyefőnökség, az ODA megyei bizottságának útmutatásai alapján, 1944 november 27-én a következő rendeletet intézi a városi és községi szervekhez: „A városokban a polgármesterek, a községekben az előljáróságok az ötven ha (100 kat. hold) felüli földeket a földnélküli igényjogosultak részére osszák ki“².

A fenti rendelet, a néptömegek érdekeinek megfelelően, a földkérdés radikális megoldását szorgalmazza. Politikai, gazdasági célkitűzéseinek valóraváltásáért felhívást intéz a megye összes, demokratikusan gondolkozó elemeihez.

Az idézett rendelet fontosságát növeli az a tény, hogy országos viszonylatban elsők között Háromszék megyében tűzték napirendre konkrétan a földek szétosztását.

Annak ellenére, hogy egyes helyeken megindul a földkiosztás, a helyi szervek és vezetők ezt támogatják, az akciónak egyelőre még nincs egységes jellege. Éppen ezért, az előző rendelkezéseket, valamint a földosztással kapcsolatos teendőket megerősíti az ODA megyei szervezetének 1945 január 29-én keltezett 2177 számú rendelete, melynek második pontja ismételten hangsúlyozza: „Azok a szántóföldek és kaszálók, melyeknek területe az ötven ha-t meghaladja, kiosztandók, a földjuttatásban részesülőkől a kapott földek semmi címen el nem idegeníthetők“³. A rendelet további pontjai is tükrözik a Román Kommunista Párt által kibocsátott program előirányzatait: „Valamennyi elhagyott föld kiosztandó; kiosztandó minden fasiszta vagy németbarát egyénnek a földje“⁴. A rendeletben foglaltatik az a pont is, miszerint „A föld megműveléséhez szükséges igavonó állatok és egyéb szerszámok a kiosztott föld arányában szintén kiosztandók“⁵. Ugyanezek a pontok képezik alapeszméjét a Groza kormány által kibocsátott demokratikus földreform törvénynek is.

A rendelet felhívja a figyelmet arra, hogy a föld kiosztásánál elsősorban azok az egyének részesüljenek előnyben akik a legrászorultabbak. A hetedik és nyolcadik pont az ország gazdasági helyreállítását szemelölt

tartva, kötelezi a földhözjuttatottakat, hogy időben és szakszerűen műveljék meg a földeket, egyeztetvén ezáltal az egyéni érdekeket, az általános gazdasági érdekekkel.

Továbbiakban a rendelet kilencedik pontja kimondja, hogy a földosztást a megyefőnökség által szervezett bizottság ellenőrzi és vizsgálja felül.

Lényeges a rendeletnek az a része, amelyben felhívja a figyelmet a földkimérés igazságos és méltányoso végrehajtására, valamint a panaszok felülvizsgálására, ezek sürgős orvoslására, biztosítván ezáltal a földkiosztás demokratikus, igazságos jellegét.

A földkiosztás és annak végrehajtásáról szóló rendelet megyszerte élénk érdeklődést váltott ki. Viták, javaslatok, újabb lehetőségek merültek fel a földosztás gyakorlati megvalósításával kapcsolatban. A községek elöljárói és Kézdivásárhely polgármestere 1945 január 30-án és február 8-án a megyefőnökséghez intézett levelükben csatlakoznak az ODA földreformtervezetéhez és kiegészítésként közlik meglátásaikat és javaslataikat: „A rendelkezésre álló kiosztandó területek, úgy mennyiségi, mint minőségi szempontból a családtagok, gyerekek számának arányában a progresszivitás elve alapján osztassanak ki.

A földjuttatás úgy történjék, hogy annak a községnek vagy városnak az igényjogosultjai kapják a földeket, mely városban vagy községben a tulajdonos lakott vagy lakik, ha a kiosztandó terület más község határában is terülne el (pl. Kézdivásárhely birtokosainak földjei főleg idegen községek határában terülnek el).

Tekintettel arra, hogy olyan községek is vannak, ahol csak kevés, vagy egyáltalán nem áll rendelkezésre föld, gondoskodni kell a kinemelésített igénylők kárpótlásáról. Más lehetőség hiányában a juttatásban részesülendők kötelezendők bizonyos mennyiségű terménynek a beszolgáltatására, melyből a juttatásban nem részesültek elégítendő ki.

A rendelkezésre álló föld 10—20 százaléka maradjon tartaléknak a hazatérő tulajdonosok vagy később az erre jogosultak kielégítésére. Amennyiben a tavaszi munkákig nem osztanak ki, ezen területek megműveléséről a községi elöljáróságok gondoskodjanak, a termés a kinemelésített igényjogosultak és erre érdemes hazatérők ellátásának biztosítására szolgáljon“⁶.

Ezen javaslatok és kiegészítések a földosztás tömegalapjának a kiszélesítését, minden arra rászoruló nincstelen vagy kevés földdel rendelkező parasztnak demokratikus és igazságos földhözjuttatását szolgálta,

gondoskodván azokról, akik a fasiszta megszállás idején kénytelenek voltak elmenekülni lakhelyükről és nem utolsósorban azokról, akik a földosztási idején a fronton, a fasizmus végleges legyőzéséért harcoltak.

1944 végén és 1945 elején olyan rendelkezések látnak napvilágot, amelyek megteremtik a lehetőségét annak, hogy a földreformot gyakorlatilag alkalmazni lehessen. A Román Kommunista Párt közvetlen vagy közvetett irányítása alatt megalakulnak azok a szervek, amelyek hivatottak a földosztás igazságos és demokratikus végrehajtását biztosítani.

Megyeszerte, 1944 végén és az 1945-ös év első két hónapjában, létrejönnek a földosztó bizottságok, melyek irányítják és ellenőrzik a földek szétosztását, intézkednek a felmerülő nehézségek és akadályok felszámolásáról, valamint a panaszok méltányos megoldásáról. A megyei földosztó bizottság mellett megalakulnak a járási és községi földosztó bizottságok, amelyek létrehozásuk után azonnal hozzálátnak a munkához. Íme néhány adat erre vonatkozóan :

Uzon községben 1945 február 21-én a földosztó bizottság a következő összetételben alakul meg : elnök a községi bíró, tagjai pedig két Magyar Népi Szövetségi kiküldött és két igényjogosult. A bizottság munkáját azzal kezdte, hogy összeállította a földigénylők névjegyzékét. A névsort kifüggesztették községházájánál. A panaszokat a bizottság utólag tárgyalta ⁷

Kökösön 1945 február 22-én alakult meg a földosztó bizottság és azonnal munkához is látott. A földigénylők névsorát össze is írták, a kiosztandó föld nagyságát megállapították és miként azt a jegyzőkönyv megjegyzi, „csupán a kimérés van hátra”.⁸

1945 február 23-án Maksán és Eresztevényen is létrejön a földosztó bizottság. A földigénylők névsora elkészült, valamint a kiosztásra kerülő földek tulajdonosainak a névjegyzéke is. Ezekután a bizottság azonnal rátért a földek kiosztására a jogosultak között ⁹.

Kilyén és Szotyor falvak földosztó bizottsága a következőket jelentí : „a földigénylők névsora véglegesen le van fektetve. Elegendő kiosztásra váró föld van, úgyhogy minden arra rászorult igényei kielégítést nyernek. A földek kimérése már csak napok kérdése”¹⁰.

Megyeszerte, községekben és falvakban a felsorolt helyiségekhez hasonlóan, a földosztó bizottságok szervezik és végrehajtják a földosztással kapcsolatos teendőket.

A földosztó bizottságok munkáját megnehezítette és számos panaszra adott alkalmat az a tény, hogy egyes községek határában nem volt elegendő nagyságú mezőgazdasági terület. Természetesen ezt nem lehet min-

den községre alkalmazni, vagy ha igen, csak relativ vonatkozásban, mert amíg a gelenceiek 1 hold földet három részre kellett felosztanak, addig Szentkatolnán és Zabolán mintegy négy hold jutott egy-egy igénylőnek. A gelenceiek panasszal is fordultak a megyei földosztó bizottsághoz és kérték, hogy bizonyos nagyságú földet ők is kaphassanak a szentkatolnai és zabolai határból¹¹.

A komollói földnélküli vagy kevés földdel rendelkező parasztok hasonló indítványt javasoltak: „míserint 65 jogosult számára elegendő föld a falu határában nincs, a földet a szomszédos községekben lévő kiosztásra kerülő földből kell kiegészíteni“. Konkrét javaslatot is tesznek, mégpedig a szentiványi határban lévő negyven hold „állami rezerva“ és három birtokos bizonyos nagyságú földjeinek a szétosztására¹².

A cőfalviak is panaszkodnak a kevés, kiosztásra kerülő föld miatt és részt követelnek a lécfalvi határban lévő földekből. A lécfalviak tagadják azt, hogy felesleges földdel rendelkeznének, amit átadhatnának a cőfalviak részére¹³.

A kökösiéi panasz szintén a föld elégtelenségére vonatkozik, kiegészítésképpen nyolcvan hold földnek a kiutalását kérték az uzoni határból¹⁴.

Az ozsdolai földosztó bizottság főfeladatának a kiosztásra kerülő földek igazságos elosztását tartotta. Ezen elvnek semmiképpen sem tudott eleget tenni, mert az igénylők száma 87, a rendelkezésre álló föld nagyon kevés, mindössze 8—10 igénylőt lehetne kielégíteni ebből¹⁵.

A bükszádi bizottság, mivel hogy ott is hasonló kérdések merültek fel, meg is állapította: „a földosztást közmegelegedésre nem lehet megvalósítani, mert sok az igénylő és kevés a föld“. A bükszádiak a kevés szántó terület pótlására 100 holdnyi legelőt szántóterületté alakítottak át, legelőnek pedig gróf Mikes Ármin vágterét használták fel. A kaszáló kérdését szintén a Mikes-birtok ittlévő területeiből oldották meg¹⁶.

Miklósvár és Köpec falvak földigényjogosultjait a kevés föld miatt nem lehetett méltányosan kielégíteni. A földkérdés igazságos rendezése végett 1945 március 7-én Miklósvár és Köpec igénylői összeültek és megtárgyalták a földosztás lehetőségeit. Határozatilag kimondták, „a kiosztásra kerülő föld nem elégséges, ezért akik nem maguk művelik földjeiket, azoktól elveszik és azok között osztják ki, akik arra jogosultak¹⁷.

Fotomartonos nincstelen parasztsága a közelgő mezőgazdasági munkálatok sürgősségére való tekintettel elhatározta, hogy „azok a birtokok, melyeknek gazdái elmenekültek és nem tértek vissza, akik soha nem művelték földjüket, állandóan távol éltek attól, ezek földjeit azonnal osszák fel“¹⁸.

A földhiány arra készítette az évszázadok óta földre áhító paraszto-
kat, hogy a kisajátítás alól mentesített birtokok egyrészét is kiosztás
tárgyává tegyék.

Feldoboly faluban 1945 április 8-án a Magyar Népi Szövetség nép-
gyűlése alkalmával indítványok történtek, hogy az egyházi és községi
földeket földnélküliek között osszák szét. A gyűlés az ajánlatot elfo-
gadta¹⁹.

Azokban a községekben, ahol a lehetőségek megengedték a földosztó
bizottságok szántón és kaszálón kívül házhelyet is bocsájtottak az ezzel
nem rendelkezők számára. Bükszádon 150 beltelekkel nem rendelkező
lakos számára a katolikus és görögkeleti egyház erre alkalmas területeit
osztották ki. Sepsiszentiványban 110, Nyújtódon 40 család kapott ház-
helyet, helyi kisajátítás útján.

A tavasz közeledése és az ezzel járó sokrétű teendők megoldása, va-
lamint az a tény, hogy Kézdisárfalván a földosztó bizottság engedélyt
nem kapott a megyei földosztó bizottságtól a földosztás végrehajtására,
arra készítette a sárfalviakat, hogy kéréssel forduljanak a megyefőnök-
séghez a földosztás azonnali elrendeléséért. Kérésüket az alábbiakkal in-
dokolják: „az elmenekültek földjei jelenleg gondozás nélkül vannak,
pár hónapon belül a tavasz beköszönthet és a föld megmunkálásához hozzá
kell kezdeni. Szükséges, hogy a jogosultak már most tudják, hogy hol
és mekkora területet fognak kapni, hogy felkészülve várják a munká-
latokat“²⁰. A megyefőnökség értesíti a sárfalvi földosztó bizottságot, hogy
haladék nélkül térjenek rá a földek kiosztására.

A kézdiszászfalusiak és nyújtódiak hasonló panasszal fordulnak a
megyefőnökséghez. „Az elmenekültek földjei gondozás nélkül vannak,
a tavasz rövidesen beköszönt, hozzá kell fogni a föld megmunkálásához.
Szükséges, hogy a jogosultak tudják, hogy hol és mekkora területet kap-
nak, hogy idejében megtrágyázhassák és a vetőmagot beszerezhessék“²¹.

A fenti példák illusztrálni próbálják azt a sokrétű tevékenységet,
amelyet a földosztó bizottságok kifejtettek a földnélküli vagy kevés föld-
del rendelkező parasztok földhözjuttatása érdekében. Számos nehézséggel
találták szembe magukat, ezek leküzdésére erőfeszítéseket tettek. A bi-
zottságok döntő többsége igyekezett a feladatokat igazságos, demokrati-
kus alapon megoldani, eltekintve néhány kivételtől.

Megtörtént ugyanis az, hogy egyes földosztó bizottságok bizonyos
tagjai nem a közérdeket tekintették elsőrendű célnek, hanem személyi
problémáikat igyekeztek megoldani a közösség rovására. Például Szent-
ivány lakossága panasszal fordult a megyefőnökséghez a földosztó bizott-

ság munkájával kapcsolatban. A kaszálók szétosztásakor a földosztó bizottság részéről visszaélések történtek. A bizottság tagjai kapták a legjobb területeket. Megjátszván az igazságos szétosztást, sorshúzás alapján, a cédulákat meghamisították, így egyesek jó területeket, mások rosszakat kaptak. A földosztó bizottság hetente egy-két gyűlést tartott, amelyet a helyi hatóságok elleni uszítás céljaira használtak fel. Minden földhözjutatottól bizonyos mennyiségű pénzszeget követelt, amelyet személyes célokra szándékoztak felhasználni ²².

Aldoboly faluban a földek kisajátításakor visszaélések történtek. A földosztó bizottság egyik tagját agyonlőtték, igazságtalanul kisajátították 24 gazda földjét ²³. Az Uzon járási földosztó bizottság az esetet jelentette a megyei földosztó bizottságnak és kérte a reakciós, törvényt nem tisztelő bizottság kicserélését, egy, a nép képviselőiből kinevezett bizottsággal, amely az érvényben levő törvényeket legteljesebb módon tiszteletben tartja.

A szentiványi és aldobolyi példa nem elszigetelt jelenség, mert szabotázs akciókkal Szentkatolnán, Illyefalván, Páván is találkozunk. Mindezek bizonyítják, hogy a reakció önszántából nem mond le gazdasági hatalmáról, minden eszközt felhasznál elvesztett pozícióinak visszaszerzésére. A megyei és helyi szervek éberségére, gyors közbelépésére volt szükség, hogy a szentiványi és más hasonló eseteket gyökerében elfojtsák. A Román Kommunista Párt és az általa irányított szervezetek leleplezték és konkrét intézkedéseket fogantatosítottak annak érdekében, hogy a hasonló visszaélések megszűnjenek és Háromszék megyében is a földreformtörvény igazságos, méltányos és demokratikus alkalmazása megtörténhessen.

A földosztás számszerű adatai a rendelkezésünkre álló dokumentumok alapján nem elég egyértelműek. Több esetben utólagos kiigazítások történtek, mind a kiosztásra kerülő területeket, mind a földigénylők számát tekintve.

Sajnos, egy egységes, az egész megye területére szóló kimutatás nem áll rendelkezésünkre. A meglévő adatok alapján igyekszünk vázolni számszerűen a földosztás eredményeit egynéhány községben, 1945 első négy havában :

Sorszám	Faiu neve	Igénylők száma	Kiosztott föld k. hold	Földosztás időpontja
1.	Szacsva	—	54	1945 február 22
2.	Ozsdola	87	nagyon kevés 8—10 igénylő	1945 február 25
3.	Hilib	2	4	1945 február 25
4.	Szentivány	210	525	1945 február 26
5.	Illyefalva	76	90	1945 március 5
6.	Sepsimogyorós	23	50	1945 március 8
7.	Bikszád	193	359	1945 március 9
8.	Bikfalva	57	30	1945 március 11
9.	Nagyborosnyó	57	47	1945 március 21
10.	Bitá	33	nincs	1945 március 22
11.	Kézdimartonos	11	10	1945 április 1
12.	Nyújtód	136	226	1945 április 8
13.	Gelence	300	100	1945 április 12

A felsorolt adatok bizonyítják azt a tényt, hogy Háromszék megyében a földosztással kapcsolatos tevékenység már 1944 végén megkezdődik, a földkimérés — mint a földosztás legkonkrétebb formája — az 1945-ös év elején már általános jellegűvé válik. Február és március hónapokban nagyon sok községben a rendelkezésre álló földek már kiosztásra kerültek. Ugyanezen adatok alátámasztják azt a tényt is, hogy a földigénylők száma és a kiosztásra került földek nem arányosak. Alig találunk olyan községet, ahol egy igénylő két holdnál több területet kapott volna. Az esetek túlnyomó többségében azonban egy hold vagy ennél is kevesebb jutott egy család számára. Az is előfordult Bitá falu esetében, hogy 33 földigénylő, kiosztásra kerülő föld hiányában, nem részesült földosztásban.

A megyére jellemző kismennyiségű kiosztásra kerülő föld készítése valószínűleg egyes falvak lakóit arra, hogy idegen megyék területéből igényeljenek földet. Árapatakról 23-an, Bikszádról ketten, Előpatakról ketten, Nyárospatakról és Kőröspatakról egy-egy földnélküli paraszt kéri földhözjuttatását más megye területéről.

A földreform eredményeiről áttekinthető képet a megyefőnökség 1945 és 1946 évi jelentéseiből kaphatunk. 1945 július 21-én a Mezőgazdasági Minisztériumnak a következő adatokat jelenti a megyefőnökség :

- kiosztott föld : 8676 k. hold ;
- földosztásban részesült : 3919 földnélküli vagy kevés földdel rendelkező paraszt ;
- kisajátítatott 161 tulajdonos ;
- a legkisebb kiosztott föld 0,5 k. hold, a megyei átlag 2 k. hold.

Ezek az adatok hozzávetőlegesek, mivel a földreform törvény megjelenése előtt Háromszék megyében már megkezdődött a földosztás. Erre a tényre a megyefőnökség 1945 október 1-i jelentése is felhívja a figyelmet, ugyanis egyes esetekben a kimutatások, helyzetjelentések nem felelnek meg a valóságnak. Ugyanez a helyzet a járások szerinti kimutatásoknál is ²⁴.

Háromszék megyében a földosztás kiszélesedik, akárcsak az ország többi részén, itt is, a földhözjuttatottak nemcsak az illető földterületet kapták meg — mint erről a korabeli okiratok beszámolnak, a parasztság között szétosztják a mezőgazdasági munkálatokhoz szükséges gépeket, felszereléseket és állatokat is. Tárgyi adataink vannak erre vonatkozóan Gidófalváról, Dálnokról, Zaboláról és a megye más helységeiből is.

A felsorolt adatok és tények azt bizonyítják, hogy az országban végbemenő forradalmi változások nem maradnak visszhang nélkül Háromszék megyében sem. A helyi lakosság forradalmi lendületére és politikai felvilágosultságára utalnak mindazon akciók, melyek a földosztással kapcsolatban is megnyilvánulnak. A Román Kommunista Párt programtervezete reális feltételeket biztosít a földreform életbeléptetésére, határozottan körvonalazott politikája és gyakorlati útmutatásai meggyőzőek. Közvetlenül a földosztást követő időszakban lezajlott események és az ezekkel kapcsolatos adatok ismételten bebizonyították a Román Kommunista Párt politikájának helyességét, amely biztos alapot teremtett arra, hogy az egész ország lakossága, így Háromszék megye lakossága is, széles anyagi alapot kapjon a társadalmi, gazdasági és politikai élet megszilárdítására.

DATE PRIVITOARE LA REFORMA AGRARĂ DIN 1945 ÎN JUDEȚUL TREI SCAUNE

(Rezumat)

Lucrarea prezintă date privitoare la reforma agrară din 1945 în județul Trei Scaune. Sînt analizate trăsăturile comune și caracteristice ale evenimentelor din 1944—1945 referitoare la problema agrară. Documentele elaborate de organele locale reprezintă interesele generale ale țărănimii și subliniază atașamentul maselor populare politiciii P.C.R., care prin organizațiile sale locale conduce întregul proces de împrăștiere a țăranilor săraci, demascînd uneltirile reacțiunii de a împiedica îmfăptuirea reformei agrare democratice.

JEGYZETEK

1. Előre, 1970 február 21.
2. Állami Levéltár Sepsiszentgyörgy, Háromszék megye levéltára 2177/1945.
3. Uo., A földosztással kapcsolatos rendeletek végrehajtása.
4. Uo., A földosztással kapcsolatos rendeletek végrehajtása.
5. Uo., A földosztással kapcsolatos rendeletek végrehajtása.
6. Uo., Községek vezetői és Kézdivásárhely polgármestere 1945 febr. 8-¹ határozata.
7. Uo., az uzoni jegyzői hivatal átirata a megyefőnökségnek.
8. Uo., a kökösi jegyzői hivatal átirata a megyefőnökségnek.
9. Uo., a maksai jegyzői hivatal átirata a megyefőnökségnek.
10. Uo., jegyzőkönyv készült Szotyorban 1945 március 2.
11. Uo., jegyzőkönyv készült Gelencén 1945 április 12.
12. Uo., jegyzőkönyv készült Komollón 1945 március 4.
13. Uo., jegyzőkönyv készült Lécfalván 1945 március 24.
14. Uo., jegyzőkönyv készült Kökösbén 1945 február 22.
15. Uo., jegyzőkönyv készült Ozsdolán 1945 február 25.
16. Uo., jegyzőkönyv készült Sepsibükszádon 1945 március 9-én.
17. Uo., jegyzőkönyv készült Miklósváron 1945 március 7-én, jelen voltak Miklósvár és Köpec földigénylői.
18. Uo., jegyzőkönyv készült Fotosmartonoson 1945 március 15-én.
19. Uo., jegyzőkönyv készült Feldoboly faluban 1945 április 8-án a MNSZ népgyűlésén.
20. Uo., sárfalviak kérése a megyefőnökséghez a földosztás elrendeléséért.
21. Uo., kézdiszászfalusiak kérése a megyefőnökséghez a földosztás elrendeléséért.
22. Arhivele Statului Sf. Gheorghe, Dosar nr. 3, inv. 11, anul 1945, p. 251. Corespondențe referitoare la executarea reformei agrare.
23. Uo., p. 211.
24. Állami Levéltár Sepsiszentgyörgy, Háromszék megye levéltára 2177/1945. Prefectura jud. Treiscaune Către Ministerul Afacerilor Interne, București, 1 oct. 1945.